

U tome antagonizmu ili međusobnom neshvaćanju sela i grada treba tražiti ključ razumevanju i teškoća »Narodnog Veća« u Zagrebu i njegovog prilično krnjeg auktoriteta u narodu. Sve kolike stranke i stranački prvaci iz Hrvatske i Slavonije, koji su se tu okupili, sem Stjepana Radića, a donekle srpskih samostalaca, bili su u dosta malom dodiru sa seljačkim masama. Čitava ideologija i frazeologija većine tih političkih faktora bila je čisto buržujaska, po malo knjiška, onakva kakva je mogla da se razvije za klupskim stolom u nekoj zagrebačkoj kavani ili čitaonici u družini nekoliko fiškala, koji imaju pred očima čitavu mrežu prijatelja fiškala od Siska do Broda, od Varaždina do Ogulina. Stjepan Radić, koji je kod svih svojih brojnih negativnih odlika, imao barometarski osetljiv instinkt za potsvesno kretanje masa, bio je jedini koji je tu zanemarenu vezu, ne samo organizacionu, nego i moralnu, stvorio i održao. Razni slučajevi neposluha i nepoštivanja »Narodnog Veća«, od kojih smo tipične ocrтали u poglavlju gde to spada, pokazuju ne samo krnji auktoritet toga zbora, na kraju krajeva, čitave hrvatske inteligencije, nego i jednu orijentaciju, koju će otada specijalno hrvatska politika da dobije. Inteligencija i partiske elite, navikle da govore jezikom širokih masa, ne razvivši praksom pokoljenja ono naročito čulo radi saosećanja i razumevanja tih masa, biće prema tim masama u večitoj idejskoj defanzivi. Ona ne će nikad da vodi, nego da se povodi. Interesantno je uspoređivati govore na pr. ondašnje pravaške inteligencije (docniji Narodni klub) u »Narodnom Veću« sa docnijim skokovima i saltomortalima, na koje ih primorava savezništvo, odnosno zavisnost od pokreta Radićevih masa. Profesori univerziteta, bivši odjelni pretstojnici, mnogogodišnji uvaženi politički publicisti prelaze sa ležernošću akrobata, ne po postulatima neke individualne evolucije, već po momentanom raspoloženju i oportunitetu političke taktike vođe Hrvatske seljačke stranke, iz autonomizma u federalizam, iz monarhizma u republikanizam, pa opet u monarhizam. Jedan francuski pisac i političar konservativac, posle sedamnaest godina pripadanja i verovanja u republikansku ideju, dolazi do ubeđenja da se konstruktivna i konservativna politika u Francuskoj može da vodi jedino na bazi monarhije. On nalazi potrebnim da napiše čitavu jednu veliku knjigu da svoje obraćenje objasni. U ovoj političkoj sredini su izvesni akademici, univerzitetski profesori, ministri menjali svoja osnovna naziranja u pitanju monarhije ili republike, narodnoga jedinstva ili tri naroda, prostim potpisom jednoga klupskoga protokola.

Od obrazovanja nove države, uvođenjem demokratskih režima sa općim pravom glasa, stvari su se dakako u nekoliko izmenile. Najpre nestalo je po nuždi one potpune odeljenosti građanstva i seljaštva, po kojoj je građanstvo bilo obrazovalo svoje stranke, imalo svoju ideologiju, svoju frazeologiju, od čega svega se selo držalo daleko u pasivnom nepoverenju. Selo nije prišlo inteligenciji, ali je inteligencija prišla selu, kako smo gore videli. U ostalom, to prilaženje inteligencije selu samo je formalno i površno. Suština je drukčija, jer ako i jeste tačno da su građani zagrebački i drugi postali radićevci, istina je i to da su radićevci prihvatili ideologiju pravašku. Istina je da se i sam Stjepan